

KRIMINALISTIKOS ŽINIŲ POREIKIO IR JŲ TAIKYMO PRAKTIKOS LIETUVOJE
VERTINIMAS

Egidijus Vidmantas Kurapka *
Hendryk Malevski *
Eglė Kažemikaitienė *

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Kriminalistikos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 4611, 271 4528
Elektroninis paštas krk@mruni.lt; eglek@mruni.lt*

Pateikta 2007 m. lapkričio 7 d., parengta spausdinti 2007 m. gruodžio 17 d.

Santrauka. Tarp svarbių kriminalistikos mokslo tyrimo krypčių yra ne tik nusikalstamų veikų tyrimo ir prevencijos procesų tobulinimas, bet ir kriminalistikos parengtų metodų, priemonių ir rekomendacijų išmanymo bei taikymo lygio vertinimas (taip pat ir „vartotojo“ subjektyviai suvokiamas).

Galime drąsiai teigti, kad kriminalistikos ir teismo ekspertizės žinių ir jų taikymo svarbą nusikaltimų tyrimo ir prevencijos procesams pripažįsta justicijos, teisėsaugos, mokslo, politikos, žiniasklaidos ir kitų sričių atstovai. Bet viena yra *a priori* pripažinti kriminalistikos ir teismo ekspertizės svarbą, o visai kita – efektyviai taikyti jų metodus ir rekomendacijas savo kasdiniame darbe, kai tai reikalauja papildomų pastangų, laiko, gebėjimų ir išteklių.

Tęsiant 2004 metais baigtos mokslo programos „Nusikalstamumo Lietuvoje dinamika, prognozė, kontrolės kryptys ir šiuolaikinė kriminalistikos koncepcija“ tyrimus buvo nutarta įvertinti kriminalistikos mokslo žinių poreikių ir praktinio panaudojimo lygį. Tokį tyrimą tęsti skatina socialinio gyvenimo pokyčiai ir jų įtaka nusikalstamumo dinamikai ir struktūrai bei teisiniam reglamentavimui. Tyrimas yra tęstinis, straipsnyje pateikiami 2005–2006 metų rezultatai.

Atliekant tyrimą buvo apdorotos 693 anketos su respondentų atsakymais. Respondentai atstovavo ikiteisminio tyrimo (taip pat ir policijos) įstaigoms, prokuratūrai, ekspertinėms įstaigoms, teismams, advokatūrai ir kt. institucijoms

Šiame straipsnyje pateikiami keli kriminalistikos žinių ir jų taikymo lygio Lietuvoje analizės aspektai. Iš atlikto tyrimo rezultatų matyti, kad darbuotojai praktikai, gana gerai vertindami savo turimus praktinius įgūdžius kriminalistikos srityje, taip pat pripažįsta, kad reikia daugiau dėmesio skirti baudžiamųjų, kriminalistikos bei teismo ekspertizės dalykų dėstymui bei kvalifikacijos kėlimui. Kaip neefektyvus Lietuvos policijos pareigūnų darbo aiškinant nusikaltimus priežastis daugelis respondentų nurodė nepakankamas teises, kriminalistikos ir teismo ekspertizės žinias, problemas taikant kriminalistikos rekomendacijas ir nepanaudotas ekspertinių įstaigų galimybes. Todėl atlikto tyrimo rezultatais būtina remtis keliant teisėsaugos darbuotojų praktikų kvalifikaciją kriminalistikos srityje. Labai svarbu, kad darbuotojai praktikai būtų visapusiškai susipažinę su kriminalistikos bei teismo ekspertizės mokslinių tyrimų rezultatais. Taip pat svarbu skatinti praktikų motyvaciją įgyti šių žinių bei domėtis kriminalistikos ir teismo ekspertizės mokslų naujienomis ir laimėjimais, kad darbuotojai praktikai ne tik suprastų kvalifikacijos kėlimo svarbą, bet ir skirtų tam laiko.

Mykolo Romerio universiteto kriminalistikos katedros bei Lietuvos kriminalistų draugijos mokslininkai nuolat informuoja teisėsaugos įstaigų darbuotojus apie kriminalistikos naujoves, atliekamus mokslinius tyrimus, stengiasi įtraukti praktikus į tokius tyrimus, kviečia dalyvauti juos mokslinėse konferencijose ir skatina visapusišką mokslininkų ir praktikų bendradarbiavimą.

Pagrindinės sąvokos: kriminalistika, teismo ekspertizė, specialios žinios, specialistas, apklausa.

IVADAS

Viena iš svarbių teisinės valstybės kūrimo krypčių yra nusikaltimų tiriamosios veiklos tobulinimas. Spre-

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Kriminalistikos katedros profesorius.

** Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Kriminalistikos katedros profesorius.

*** Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Kriminalistikos katedros docentė.

džiant šį uždavinį didelę reikšmę turi kriminalistika – mokslas, kurio vienas pagrindinių tikslų yra nusikaltimų tyrimo, atskleidimo bei prevencijos metodų bei priemonių paruošimas ir įdiegimas praktinėje veikloje. Neturint kriminalistikos mokslo žinių neįmanoma pasiekti reikiamo kovos su nusikalstamumu profesionalumo lygio ir nuosekliai įtvirtinti teisėtumą teisėsaugos srityje [1].

Mokslo ir technikos pažanga suteikia kriminalistikai plačias galimybes panaudoti jų laimėjimus ir reika-

lauja efektyviau taikyti kriminalistikos metodus, priemonės bei rekomendacijas nusikaltimų tyrimo ir prevencijos srityse. Todėl kriminalistikos mokslas, kaip visuomeninis reiškinys ir pažinimo forma, nuolat kinta. Šio vystymosi kryptis ir turinį atspindi mokslo vystymosi dėsniumai. Jie egzistuoja šalia kiekvieno mokslo dėsnių, kurie yra objektyviosios tikrovės dėsnių idealizuoti vaizdiniai ir modeliai. Mokslo vystymosi dėsningumai pirmiausia yra bendrieji įvairių mokslų vystymosi dėsniai: mokslinių žinių nenutrūkstamumas, kaupimas, mokslinių žinių integracija ir diferenciacija, mokslo ir praktikos tarpusavio sąveika, mokslo vystymasis šiuolaikinės pažangos sąlygomis.

Šiuos bendrus dėsnius atitinka specifiniai kriminalistikos mokslo vystymosi dėsniumai: glaudus ryšys ir perimamumas tarp esamų ir besikuriančių kriminalistikos koncepcijų; aktyvus ir kūrybiškas tokių mokslų, kurių naujovių tiesiogiai panaudoti tiriant nusikaltimus be specialistų pagalbos būtų neįmanoma; kriminalistikos kuriamų rekomendacijų tobulinimas atsižvelgiant į teisėsaugos įstaigų poreikius [2, p. 47]. Taigi pastaruoju metu ypač pastebimas kriminalistikos mokslo vystymosi spartėjimas mokslinės techninės pažangos sąlygomis.

Kriminalistikos mokslas vystosi nenutrūkstamai, nuolat kaupdamas žinias ir remdamasis tuo, kas pasiekta. Kiekviena mokslinė mintis vystoma logiškai, nuo paprastesnio prie sudėtingesnio, todėl ir kiekviena nauja mokslinė koncepcija remiasi ankstesniais teoriniais teiginiais. Ryšio ir perimamumo tarp esamų ir besikuriančių kriminalistikos mokslo koncepcijų dėsningumo įtaka pasireiškia tuo, kad jis užtikrina nuoseklų kriminalistikos minties judėjimą nuo reiškinio prie jo esmės išlaikant visas kriminalistikos mokslo sukauptas vertybes. Esminiai baudžiamųjų įstatymų pokyčiai sukelia kriminalistikos mokslo natūralios raidos disfunkciją. Tas procesas gali būti gana sudėtingas ir skausmingas, nes turi būti rengiamos metodinės kriminalistikos rekomendacijos, turinčios užtikrinti nusikaltimų tyrimo ir prevencijos procesą naujomis sąlygomis. Jeigu baudžiamųjų įstatymų pokyčiai nėra pakankamai apgalvoti, kriminalistai susiduria su būtinumu rengti tyrimų metodinę medžiagą ir konflikto tarp tų naujų rekomendacijų ir kriminalistikos teorijos nusistovėjusių teiginių dilema.

Integracijos reiškiniai kriminalistikoje pavaldūs vienai funkcijai – aktyviam ir kūrybiškam kitų mokslų duomenų pritaikymui nusikaltimų tyrimo reikmėms. Šią funkciją reikia skirti nuo paprasto žinių integracijos proceso, kai kitų mokslų teiginiai naudojami siekiant vystyti patį kriminalistikos mokslą. Tokiais atvejais kovojant su nusikalstamumu jie gali būti naudojami tiesiogiai, be kriminalistikos tarpininkavimo. Mokslinių žinių integracija ir diferenciacija vystant kriminalistiką pasireiškia kaip aktyvus ir kūrybiškas informatikos ir kriminalistikos mokslų pasiekimų pritaikymas nusikaltimų tyrimo tikslams.

Viena iš svarbiausių kriminalistikos tyrimo krypčių, iki šiol nepakankamai nagrinėta, yra nusikaltimų tyrimo kriminalistinis intelektinis aprūpinimas. Mes ne kartą esame pabrėžę tinkamo kriminalistinio mokslinimo svarbą tiek prestižiniuose kriminalistikos leidiniuose

[6], tiek svarbiausiuose Europos kriminalistikos mokslininkų ir praktikų forumuose (trečiasis ir ketvirtasis Europos teismo ekspertų simpoziumai Stambule ir Helsinkyje) [4; 6; 7].

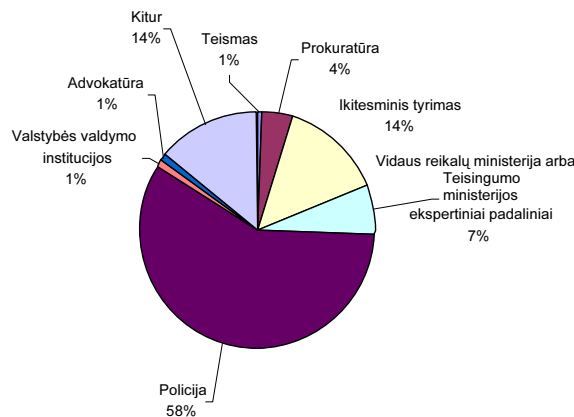
Nagrinėjant specialistų rengimo ir kriminalistikos žinių stoką tiriant nusikaltimus labai svarbi yra įvairių sričių specialistų nuomonė, vadinamasis subjektyvusis veiksnys, nes nusikaltimų tyrime dalyvaujantys pareigūnai ne tik turi turėti tam tikrą intelektualinį potencialą, bet ir motyvaciją diegti mokslo ir technikos pažangos rezultatus siekiant išvengti galimos takoskyros tarp didėjančių kriminalistikos galimybių ir nepakankamo jų panaudojimo. Todėl buvo parengta anketa, skirta darbuotojų praktikų (tyrėjų, prokurorų, advokatų, teisėjų ir kitų teisėsaugos ir justicijos įstaigų pareigūnų) apklausai, siekiant nustatyti kriminalistikos mokslo poreikio ir jos taikymo praktikoje lygį Lietuvoje.

Straipsnyje analizuojami tik kai kurie apibendrinti anketos atsakymai bei koreliaciniai ryšiai tarp jų. Viename straipsnyje neįmanoma apibendrinti tokio didelio tyrimo rezultatų, todėl tai yra vienas straipsnis iš keleto straipsnių, parodančių kriminalistikos ir teismo ekspertizės būklę Lietuvoje, jos subjektyvų vertinimą, kylančias problemas šioje jautrioje srityje bei poreikius ir galimybes keisti ir tobulinti susiklosčiusių padėčių ciklo.

Pagrindinis straipsnio tikslas – pateikti dalykinę problemos pusę, tai yra objektyvizuotą kriminalistikos ir teismo ekspertizės taikymo galimybių vertinimą, kurį atliko platus respondentų, su kriminalistika susiduriančių savo darbe, būrys.

TYRIME DALYVAVUSIŲ RESPONDENTŲ CHARAKTERISTIKA

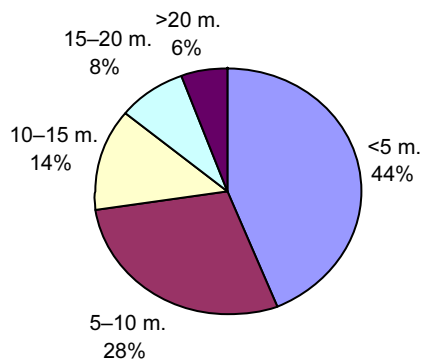
Pirminiame tyrimo etape buvo išplatinta apie 1000 anketų, bet dėl įvairių priežasčių buvo gauta ir analizuota 693 respondentų apklausos anketos, iš jų: teismo darbuotojų – 1%, prokuratūros pareigūnų – 4%, ikiteisminio tyrimo pareigūnų – 14%, Vidaus reikalų ministerijos arba Teisingumo ministerijos ekspertinių padalinių darbuotojų – 7%, policijos pareigūnų – 58%, valstybės valdymo institucijos – 1%, advokatūra – 1%, kitur – 14% visų apklaustųjų (žr. 1 pav.). 2007 metais buvo išplatinta dar 500 anketų, kol kas jų grįžo tik dalis.

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį

Turintys bendrą darbo stažą teisėsaugos institucijose iki 5 metų apklausti 305 (44 % visų apklaustųjų), 5–10 metų – 197 (28 % visų apklaustųjų), 10–15 metų – 95 (14 % visų apklaustųjų), 15–20 metų – 57 (8 % visų apklaustųjų) ir daugiau kaip 20 metų – 39 (6 % visų apklaustųjų) darbuotojai praktikai (žr. 2 pav.).

Iš visų apklaustųjų 87% atsakė, kad jų darbas yra tiesiogiai susijęs su kriminalistikos bei teismo ekspertizės žinių taikymu. Todėl galima teigti, kad apklausos rezultatai yra reprezentatyvūs ir įdomūs mokslinė prasmė, kadangi specialistų nuomonė dėl jų pačių bei kolegų žinių (teorinis komponentas), išmanymo ir įgūdžių įvaldymo (praktinis komponentas), taip pat jų taikymo būklės vertinimo (organizacinis komponentas) yra vieni iš svarbiausių, nurodančių kriminalistikos ir teismo ekspertizės poreikius ir reikšmę teisėsaugos institucijų veiklai. Anketos rezultatų analizė leidžia palyginti objektyvius statistinius kriminalistikos ir teismo ekspertizės panaudojimo rodiklius bei apibendrintus subjektyvius jų taikymo poreikius ir vertinimus. Šita informacija leidžia nustatyti žinių ir jų taikymo spragas teisėsaugos institucijų veikloje ir kartu parengti pasiūlymus dėl šios veiklos tobulinimo.

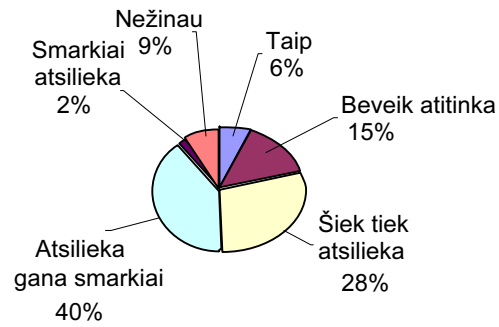
2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą teisėsaugos institucijose

Tarp svarbiausių anketos klausimų buvo klausimas apie Lietuvos kriminalistikos ir teismo ekspertizės lygį.

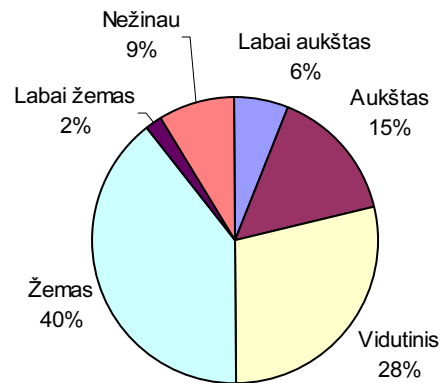
KRIMINALISTIKOS IR TEISMO EKSPERTIZĖS LYGIO VERTINIMAS LIETUVOJE

Į klausimą, ar kriminalistikos lygis Lietuvoje atitinka šiuolaikinį lygį, respondentų atsakymai buvo tokie: kad atitinka šiuolaikinį lygį atsakė 6 %, beveik atitinka – 15 %, šiek tiek atsilieka – 28 %, atsilieka gana smarkiai – 40 %, atsilieka smarkiai – 2 %, nežino – 9 % (žr. 3 pav.).

Kad teorinis kriminalistikos lygis Lietuvoje yra labai aukštas, mano 6 % visų apklaustųjų, aukštas – 15 %, vidutinis – 28 %, žemas – 40 %, labai žemas – 2 %, neturi nuomonės – 9 % (žr. 4 pav.).

3 pav. Respondentų nuomonė, ar kriminalistika šalyje atitinka šiuolaikinį lygį

4 pav. Respondentų nuomonė apie teorinį kriminalistikos lygį šalyje

Įdomios yra įvairių institucijų pareigūnų nuomonės (žr. 5 pav.).

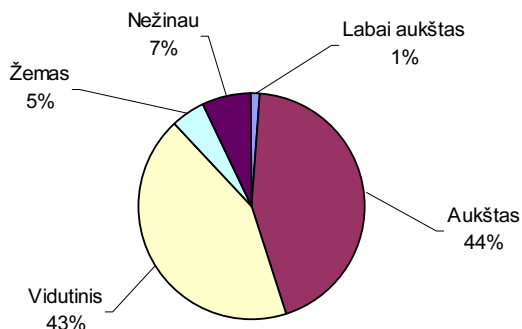
	Aukštas teorinis lygis	Vidutinis teorinis lygis	Žemas teorinis lygis	Aukštas praktinis lygis	Vidutinis praktinis lygis	Žemas praktinis lygis
Teisėjai	60 %	40 %	0 %	40 %	60 %	0 %
Prokurorai	11 %	46 %	36 %	0 %	36 %	54 %
Ikiteisminio tyrimo institucijų pareigūnai	40 %	37 %	17 %	15 %	50 %	28 %
Ekspertai, specialistai	56 %	34 %	10 %	20 %	60 %	20 %
Policijos pareigūnai	33 %	47 %	9 %	9 %	65 %	18 %
Valstybės tarnautojai	50 %	30 %	20 %	30 %	30 %	30 %
Kitų teisėsaugos institucijų pareigūnai	40 %	39 %	21 %	10 %	53 %	37 %
Advokatai	0 %	100 %	0 %	0 %	100 %	0 %

5 pav. Respondentų nuomonė apie kriminalistikos teorinį ir praktinį lygį šalyje

Kaip matome, skirtingų valstybinių institucijų darbuotojai Lietuvos kriminalistikos mokslo galimybes ir lygį vertina gana skeptiškai. 40 % respondentų nurodžiusių, kad teorinis kriminalistikos bei teismo ekspertizės žinių lygis Lietuvoje yra žemas, vertinimą reikėtų detaliau paanalizuoti, išsiaiškinti tokio vertinimo prie-

žastis ir argumentus. Mūsų manymu, tokios nuomonės rodo tam tikrų stereotipų egzistavimą ir nepakankamą realios padėties kriminalistikos ir teismo ekspertizės srityse Lietuvoje žinojimą.

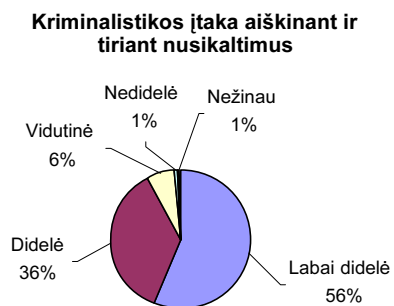
Kad kriminalistikos metodų, priemonių ir rekomendacijų taikymo lygis Lietuvoje yra aukštas, mano – 45 %, vidutinis – 43 %, žemas – 5 %, neturi nuomonės – 7 % visų apklaustųjų (žr. 6 pav.).

6 pav. Respondentų nuomonė apie kriminalistikos metodų, priemonių ir rekomendacijų taikymo lygį šalyje

Kaip matome, skirtingai negu atsakydami į anksčiau klausimą, 45 % respondentų praktinio kriminalistikos bei teismo ekspertizės žinių taikymo lygį vertino kaip aukštą ir 43 % – kaip vidutinį. Tačiau nors jie savo darbą ir vertina gana gerai, tačiau pagal oficialiąją statistiką¹ tik apie 40 % užregistruotų nusikalstamų veikų yra atskleidžiama ir sėkmingai ištiriama.

Kad kriminalistikos įtaka aiškinant ir tiriant nusikaltimus yra labai didelė, mano 56 %, didelė – 36 %, vidutinė – 6 %, nedidelė – 1 %, neturi nuomonės – 1 % visų apklaustųjų (žr. 7 pav.).

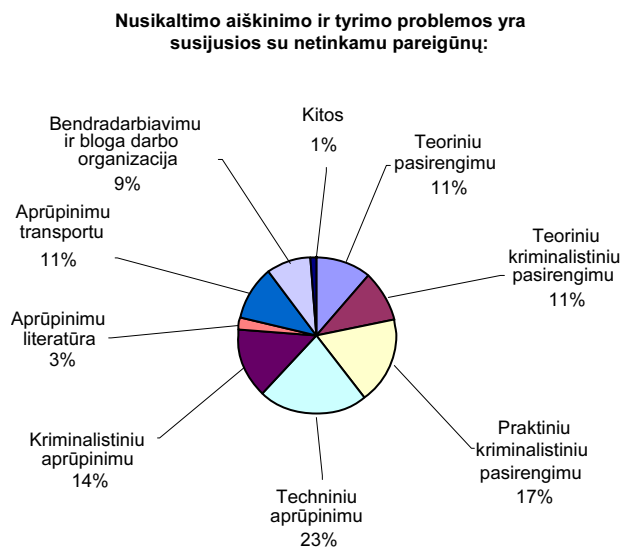

7 pav. Respondentų nuomonė apie kriminalistikos įtaką aiškinant ir tiriant nusikaltimus

Kad nusikaltimo aiškinimo ir tyrimo problemos yra susijusios su netinkamu pareigūnų bendradarbiavimu ir bloga darbo organizacija, mano 9 %, su silpnu teoriniu kriminalistiniu pasirengimu – 11 %, su nepakankamu praktiniu kriminalistiniu pasirengimu – 17 %, su silpna logistika – 23 %, su blogu aprūpinimu kriminalistine te-

chnika – 14 %, su kriminalistinės literatūros stygiumi – 3 %, su blogu aprūpinimu transportu – 11 %, su silpnu bendru teoriniu pasirengimu – 11 %, su kitomis priežastimis – 1 % visų apklaustųjų (žr. 8 pav.).

Minėto klausimo atsakymų analizė rodo, kad nuomonės dėl priežasčių yra pasiskirsčiusios maždaug po lygiai, nors darbuotojams praktikas aktualiausias techninis-materialinis aprūpinimas. Tačiau 11 % apklaustųjų pirmenybę teikia teoriniam pareigūnų pasirengimui.

8 pav. Nusikaltimo aiškinimo ir tyrimo problemos

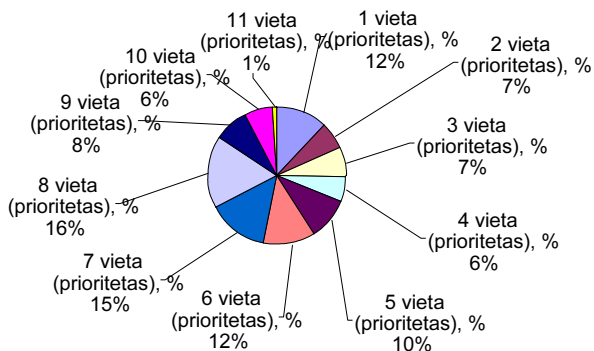
Respondentai pabrėžia, kad nusikaltimų aiškinimo ir tyrimo lygį būtų galima pakelti sustiprinus baudžiamojo ciklo disciplinų teorinį kursą studijų procese. Tai kaip svarbiausią veiksnį nurodo 11 % respondentų, antroje vietoje jį nurodo 6 % respondentų ir tiek pat – trečioje, sustiprinus baudžiamojo ciklo disciplinų praktinį kursą studijų procese (pirmoje vietoje jį nurodo 12 % respondentų, antroje – 11 % ir trečioje – 8 %), sustiprinus visuomeninių disciplinų praktinį kursą studijų metu (pirmoje vietoje nurodo 2 %, antroje – 3 % ir trečioje – 3 %), sustiprinus kriminalistikos ir teismo ekspertizės teorinį kursą studijų procese (pirmoje vietoje nurodo 6 %, antroje – 9 % ir trečioje – 13 %), kriminalistikos ir teismo ekspertizės praktinio kurso sustiprinimas studijų procese (pirmoje vietoje nurodo 17 %, antroje – 12 % ir trečioje – 12 %), specializuotų kursų rengimas ir skaitymas aukštojoje mokykloje (pirmoje vietoje nurodo 14 %, antroje – 13 % ir tiek pat – trečioje), materialinio techninio aprūpinimo gerinimas (pirmoje vietoje nurodo 17 %, antroje – 16 % ir trečioje – 17 %), įstatymų tobulinimas (pirmoje vietoje nurodo 20 %, antroje – 8 % ir trečioje – 4 %), darbo motyvacijos stiprinimas (pirmoje vietoje nurodo 6 %, antroje – 7 % ir trečioje – 6 %). Toliau pateikiamuose grafikuose parodoma respondentų nuomonė apie kiekvieną iš veiksnių atskirai, t. y. kokiam veiksniai koks skaičius respondentų teikia pirmenybę (žr. 9–18 pav.).

Apibendrinant atsakymus į šį klausimą galima pasakyti, kad svarbiausi nurodyti prioritetai yra: krimina-

¹ <http://www.nplc.lt/stat/stat.htm> [žiūrėta 2007 10 27].

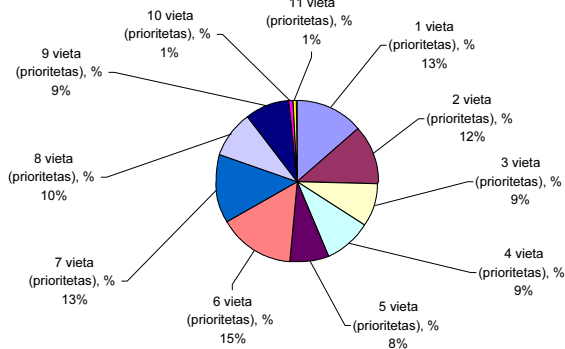
listikos ir teismo ekspertizės praktinio kurso sustiprinimas studijų procese; įstatymų tobulinimas; materialinio techninio aprūpinimo gerinimas ir baudžiamojo ciklo disciplinų praktinio kurso sustiprinimas studijų procese.

Nusikaltimų aiškinimo ir tyrimo rezultatai pagerėtų sustiprinus baudžiamojo ciklo disciplinų teorinį kursą studijų metu

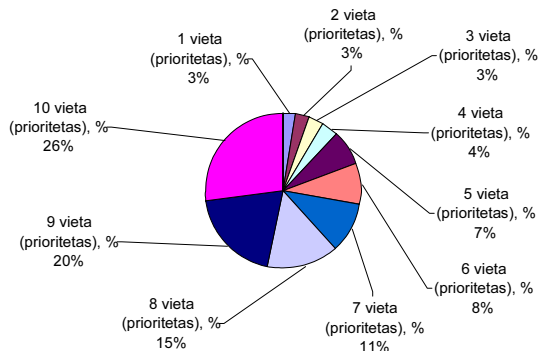
9 pav. Respondentų nuomonė dėl prioriteto teikimo baudžiamojo ciklo disciplinų teoriniam kursui

Nusikaltimų aiškinimo ir tyrimo lygi galėtų pakelti baudžiamojo ciklo disciplinų praktinio kurso sustiprinimas studijų procese

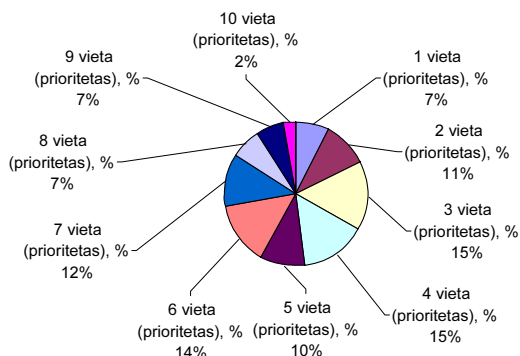
10 pav. Respondentų nuomonė apie prioriteto teikimą baudžiamojo ciklo disciplinų praktikai

Nusikaltimų aiškinimo ir tyrimo lygi galėtų pakelti visuomeninių disciplinų praktinio kurso sustiprinimas studijų metu

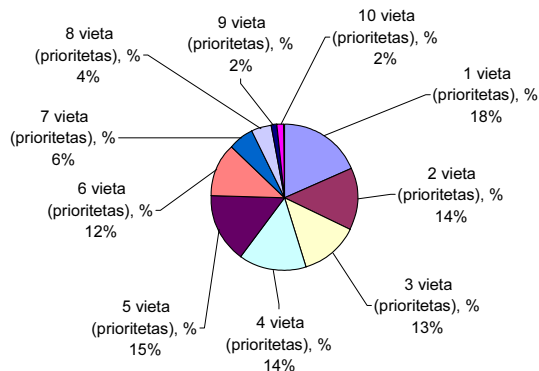
11 pav. Respondentų nuomonė apie prioriteto teikimą visuomeninių disciplinų praktikai

Nusikaltimų aiškinimo ir tyrimo lygi galėtų pakelti kriminalistikos ir teismo ekspertizės teorinio kurso sustiprinimas studijų metu

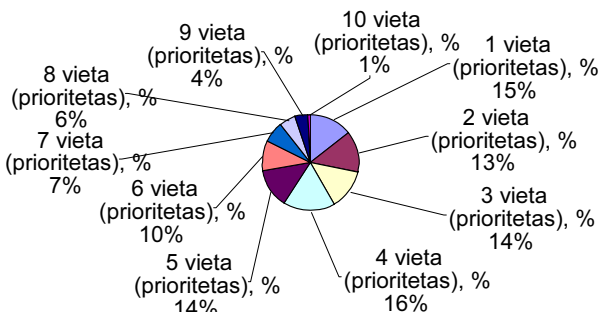
12 pav. Respondentų nuomonė apie prioriteto teikimą kriminalistikos ir teismo ekspertizės disciplinų teoriniam kursui

Nusikaltimų aiškinimo ir tyrimo lygi galėtų pakelti kriminalistikos ir teismo ekspertizės praktinio kurso sustiprinimas studijų metu

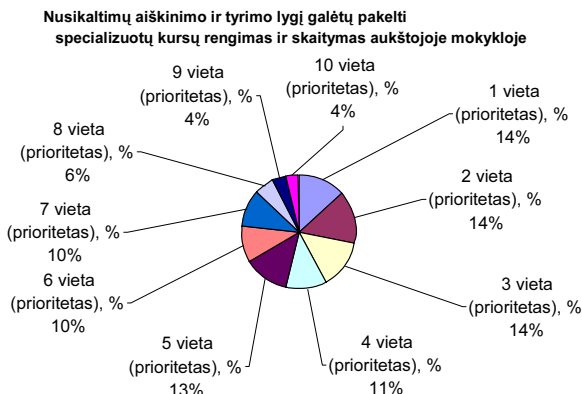

13 pav. Respondentų nuomonė apie prioriteto teikimą kriminalistikos ir teismo ekspertizės disciplinų praktikai

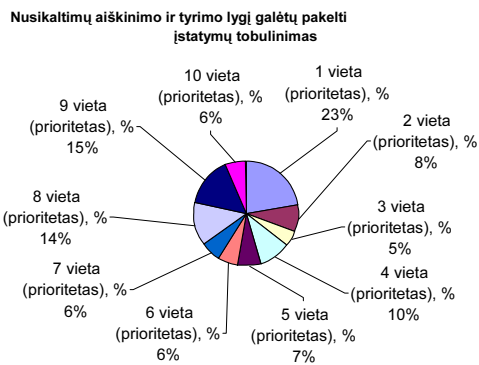
Nusikaltimų aiškinimo ir tyrimo lygi galėtų pakelti specializuotų kursų rengimas ir skaitymas teisėsaugos institucijų pareigūnams

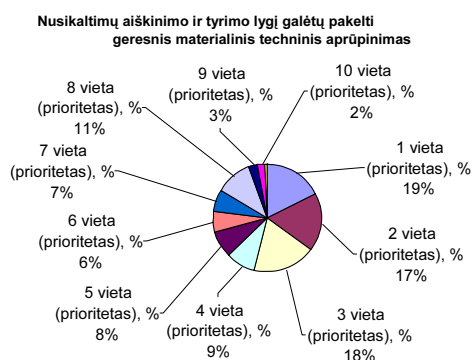
14 pav. Respondentų nuomonė apie prioriteto teikimą specialioms kursams teisėsaugos institucijose

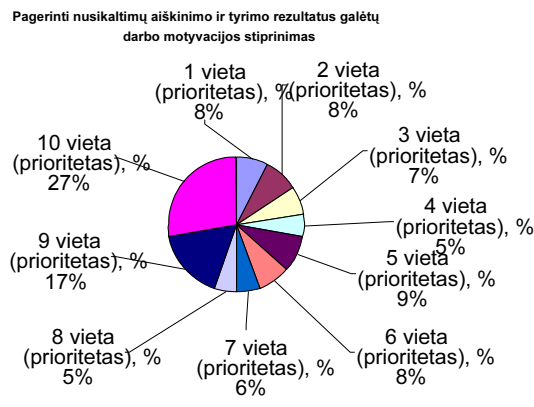
15 pav. Respondentų nuomonė apie prioriteto teikimą specialiems kursams aukštosiose mokyklose

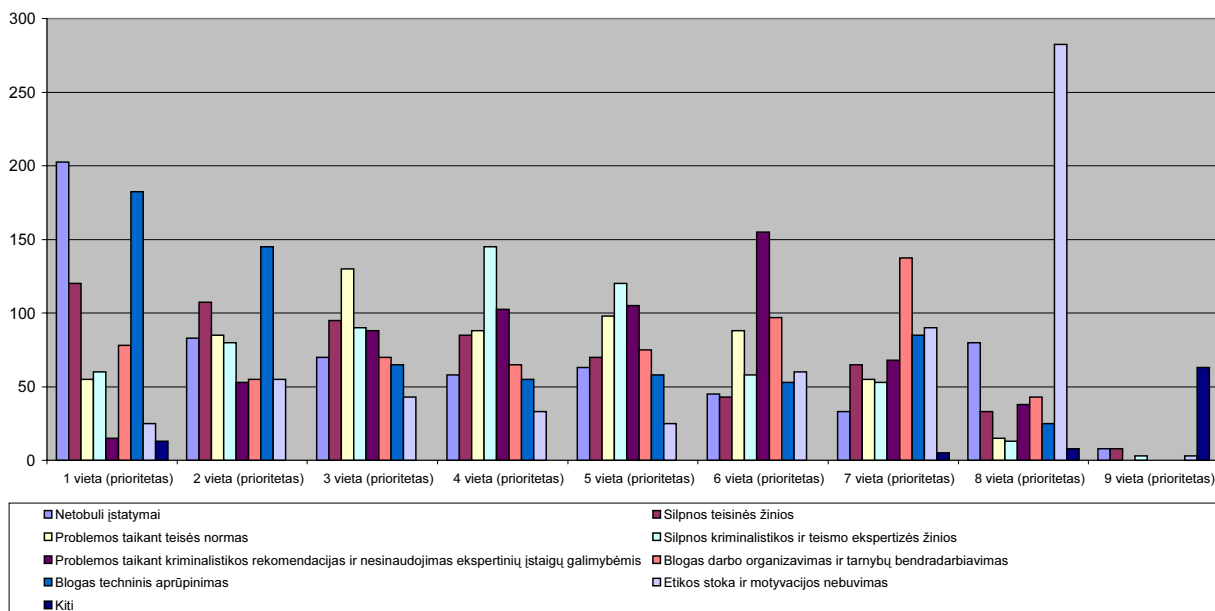
17 pav. Respondentų nuomonė apie įstatymų ir kitų teisės aktų svarbą

16 pav. Respondentų nuomonė apie logistikos ir aprūpinimo specialiomis kriminalistikos priemonėmis svarbą

18 pav. Respondentų nuomonė apie darbo motyvacijos svarbą

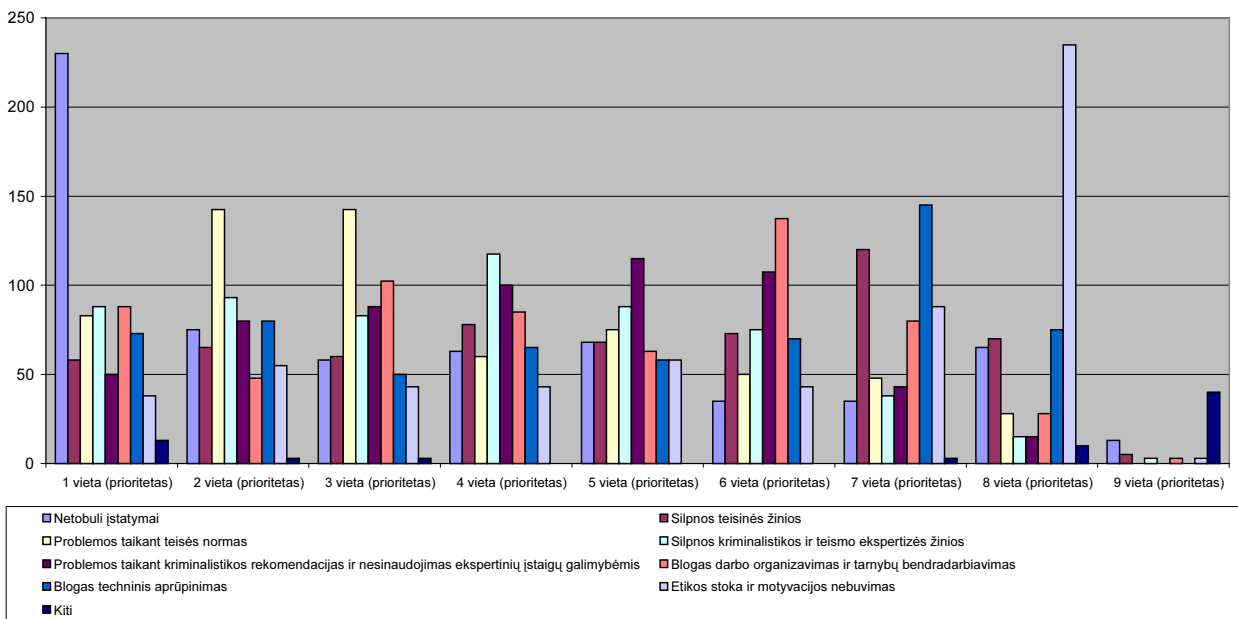

19 pav. Respondentų nuomonė apie neefektyvaus policijos pareigūnų darbo priežastis

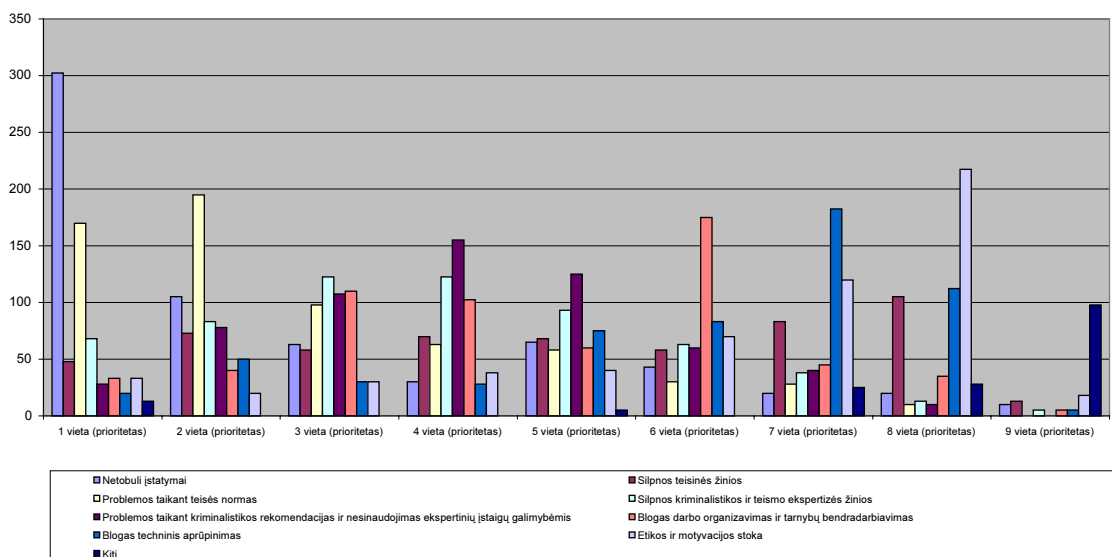
Kaip neefektyvus Lietuvos policijos pareigūnų darbo priežastį aiškinant nusikaltimus 29 % nurodo netobulus įstatymus; 17 % – menkas teisinės žinias; 8 % – problemas taikant teisės normas; 9 % – nepakankamas kriminalistikos ir teismo ekspertizės žinias; 2 % – problemas taikant kriminalistikos rekomendacijas ir nepanaudotas ekspertinių įstaigų galimybes; 11 % – blogą darbo organizavimą ir menką tarnybų bendradarbiavimą; 26 % – blogą techninį aprūpinimą; 4 % – etikos ir motyvacijos stoką (žr. 19 pav.).

Analizuojant šį rodiklį susidaro išpūdis, kad kriminalistikos ir teismo ekspertizės žinios nėra tokios reikšmingos didinant nusikaltimų tyrimo efektyvumą, tačiau mes manome, kad būtent dėl teorinių žinių trūkumo neįvertinama kriminalistinių ir teismo ekspertizės žinių svarba.

Kaip neefektyvus Lietuvos prokuratūros pareigūnų darbo priežastį aiškinant nusikaltimus 33 % nurodo netobulus įstatymus; 8 % – menkas teisinės žinias; 12 % – problemas taikant teisės normas; 13 % – nepakankamas kriminalistikos ir teismo ekspertizės žinias; 7 % – problemas taikant kriminalistikos rekomendacijas ir nepanaudotas ekspertinių įstaigų galimybes; 13 % – blogą darbo organizavimą ir nepakankamą tarnybų bendradarbiavimą; 11 % – blogą techninį aprūpinimą; 5 % – etikos ir motyvacijos stoką (žr. 20 pav.).

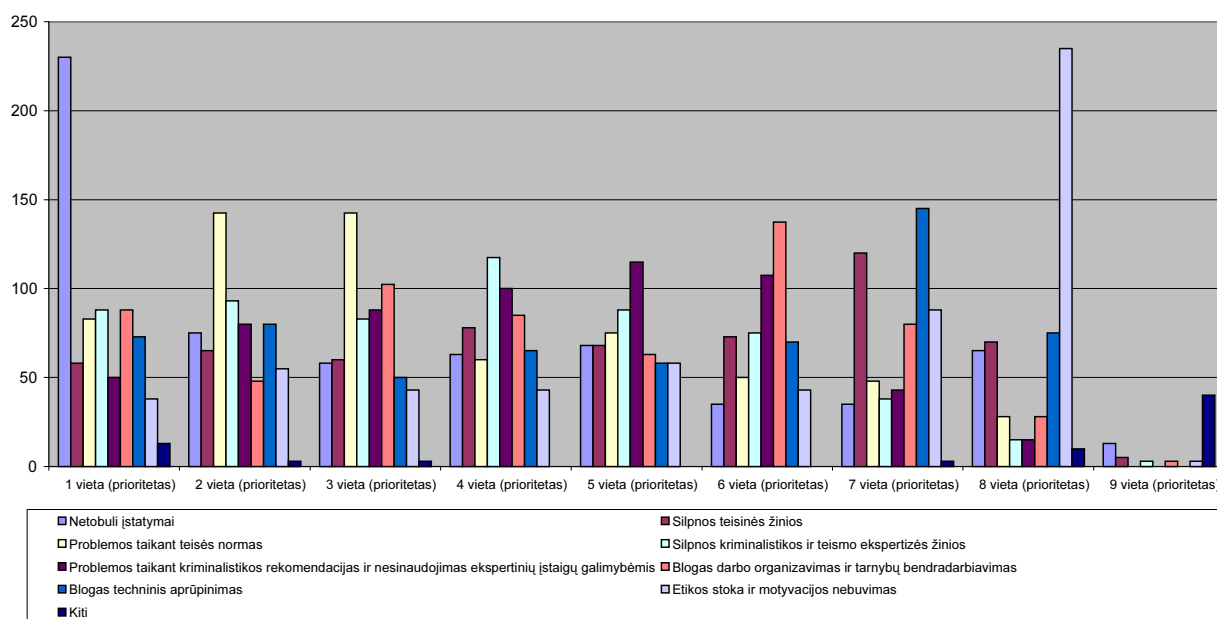
20 pav. Respondentų nuomonė apie neefektyvus prokuratūros pareigūnų darbo priežastis

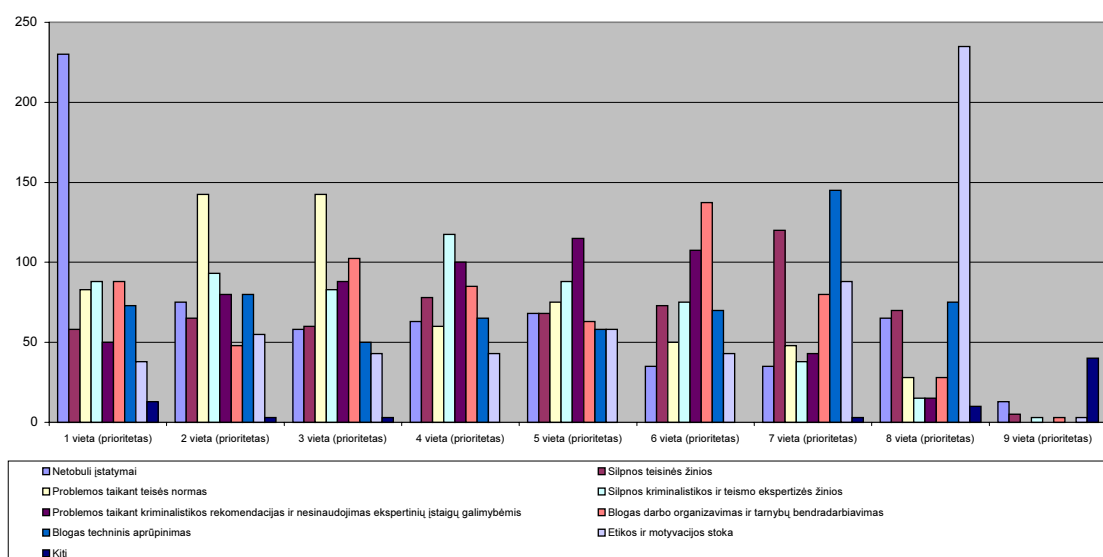
21 pav. Respondentų nuomonė apie neefektyvus teismo pareigūnų darbo priežastis

Kaip neefektyvus Lietuvos teismų pareigūnų darbo priežastį aiškinant nusikaltimus 44 % nurodo netobulus įstatymus; 7 % – menkas teisinės žinias; 25 % – problemas taikant teisės normas; 10 % – nepakankamas kriminalistikos ir teismo ekspertizės žinias; 4 % – problemas taikant kriminalistikos rekomendacijas ir nepanaudotas ekspertines įstaigų galimybes; 5 % – blogą darbo organizavimą ir nepakankamą tarnybų bendradarbiavimą; 3 % – blogą techninį aprūpinimą; 5 % – etikos ir motyvacijos stoką (žr. 21 pav.). Mūsų manymu, tokius rezultatus reikia vertinti kritiškai arba bent atsargiai.

Kaip neefektyvus Lietuvos ikiteisminio tyrimo pareigūnų darbo priežastį aiškinant nusikaltimus 32 % nurodo netobulus įstatymus; 16 % – menkas teisinės žinias; 12 % – problemas taikant teisės normas; 11 % – nepakankamas kriminalistikos ir teismo ekspertizės žinias; 5 % – problemas taikant kriminalistikos rekomendacijas ir nepanaudotas ekspertinių įstaigų galimybes; 7 % – blogą darbo organizavimą ir nepakankamą tarnybų bendradarbiavimą; 14 % – blogą techninį aprūpinimą; 7 % – etikos ir motyvacijos stoką (žr. 22 pav.).

22 pav. Respondentų nuomonė apie neefektyvus ikiteisminio tyrimo pareigūnų darbo priežastis

23 pav. Respondentų nuomonė apie neefektyvus ekspertinių įstaigų pareigūnų darbo priežastis

Kaip neefektyvus Lietuvos ekspertinių įstaigų pareigūnų darbo priežastį aiškinant nusikaltimus 17 % nurodė netobulus įstatymus; 7 % – menkas teisinės žinias; 5 % – problemas taikant teisės normas; 12 % – menkas kriminalistikos ir teismo ekspertizės žinias; 8 % – problemas taikant kriminalistikos rekomendacijas ir nepanaudotas ekspertinių įstaigų galimybes; 4 % – blogą darbo organizavimą ir nepakankamą tarnybų bendradarbiavimą; 44 % – blogą techninį aprūpinimą; 3 % – etikos ir motyvacijos stoką (žr. 23 pav.).

Iš atlikto tyrimo rezultatų matyti, kad darbuotojai praktikai, gana gerai vertindami savo kriminalistikos praktinius įgūdžius, taip pat pripažįsta, kad reikia stiprinti baudžiamųjų disciplinų, kriminalistikos bei teismo ekspertizės disciplinų kursą aukštojoje mokykloje ir keliant kvalifikaciją, nes tai yra viena iš neefektyvaus Lietuvos policijos, prokuratūros, teismų, ekspertinių įstaigų ir kitų teisėsaugos pareigūnų darbo aiškinant nusikaltimus priežasčių.

Labai svarbu panaudoti atlikto tyrimo rezultatus keliant teisėsaugos darbuotojų praktikų kvalifikaciją kriminalistikos srityje. Siekiant, kad darbuotojai praktikai būtų visapusiškai susipažinę su šiuolaikiniais kriminalistikos bei teismo ekspertizės mokslinių tyrimų rezultatais, svarbu skatinti jų motyvaciją įgyti tokių žinių bei domėtis kriminalistikos ir teismo ekspertizės mokslų naujienomis bei pasiekimais. Kvalifikacijos kėlimo programose teisėsaugos darbuotojams turi būti numatytos šiuolaikinių nusikaltimų tyrimo technologijų studijos, o rengiant tokias programas reikia bendradarbiauti su kriminalistikos ir teismo ekspertizės mokslo institucijomis.

Mykolo Romerio universiteto kriminalistikos katedros bei Lietuvos kriminalistų draugijos mokslininkai nuolat informuoja teisėsaugos įstaigų darbuotojus praktikus apie kriminalistikos nujoves, atliekamus mokslinius tyrimus, stengiasi įtraukti juos į šiuos tyrimus, kviečia dalyvauti mokslinėse konferencijose ir skatina visapusišką mokslininkų ir praktikų bendradarbiavimą [8].

IŠVADOS

1. Atliktas tyrimas parodė, kad daugumos respondentų kriminalistikos ir teismo ekspertizės galimybių įvertinimas neatitinka esamos padėties.

Daugumos respondentų kriminalistikos ir teismo ekspertizės galimybių Lietuvoje vertinimas kaip vidutinių ar menkų rodo ne tik respondentų mokslinimo šitoje srityje problemas, bet, neabejotinai, turi įtakos jų tiesioginiam darbui. Nežinantys šiuolaikinės kriminalistikos ir teismo ekspertizės galimybių pareigūnai negali jų taikyti ir panaudoti tiesioginiame darbe. Kartu pastebėtas gana aukštas savo praktinių kriminalistikos ir teismo ekspertizės žinių ir įgūdžių vertinimas. Šią akivaizdžią kriminalistikos ir teismo ekspertizės galimybių ir jų taikymo vertinimo disproporciją reikėtų panagrinėti atskirai.

2. Tyrimo rezultatai parodė, kad specialių kriminalistikos žinių ir teismo ekspertizės kurso siaurinimas

universitetinėse specialistų rengimo studijose turi neišsėdėti poveikį įgyvendinant teisėsaugos ir justicijos uždavinius. Netgi puikiai veikianti pareigūnų kvalifikacijos kėlimo sistema negali užpildyti spragų, ypač jeigu nėra atitinkamo, universitetinėse studijose įgyto, žinių ir įgūdžių pagrindo.

3. Būtina ne tik stiprinti specialių kriminalistikos žinių ir teismo ekspertizės kursą būsimiems teisėsaugos ir justicijos institucijų pareigūnams, ne tik strategiškai planuoti ir gerinti pareigūnų kvalifikacijos kėlimo kursų lygį, bet ir užtikrinti abipusiai naudingą grįžtamąjį aukštųjų mokyklų ir institucijų, atsakingų už pareigūnų kvalifikacijos kėlimą, glaudų bendradarbiavimą.

Tikslinga modeliuoti atitinkamų sričių specialistų rengimo ir jų kvalifikacijos kėlimo ugdant tam tikras kompetencijas ilgametes programas, kurios įgijus bendrąjį universitetinį išsilavinimą leistų ateityje nuosekliai ir kryptingai perimti naujas žinias ir tobulinti praktinius įgūdžius.

4. Tyrimo rezultatų analizė parodė, kad būtina veiksmingai ir aktyviai skleisti informaciją apie Lietuvos kriminalistikos mokslo ir teismo ekspertizės, taip pat Lietuvos ekspertinių institucijų galimybes siekiant diegti į praktiką šiuolaikines nusikaltimų tyrimo technologijas.

LITERATŪRA

1. Malewski, H.; Kurapka, E. 2005. Polsko-litewska współpraca czynnikami inspirującym integracyjnej procesy w kryminalistyce europejskiej. In: *Nauka wobec prawdy sądowej*. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Zdzisława Kegla. Wrocław, 2005, s. 375.
2. Белкин, Р. С. 2001. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. *Злободневные вопросы Российской криминалистики*. Москва, 2001, с. 18.
3. Malewski, H. 2004. *Kształcenie kryminalistyczne na studiach prawniczych na Litwie. Rozprawy z Jęłowcowej Góry*. Materiały III zjazdu Katedr Kryminalistyki, Dobczyce, 11–13 czerwca 2003. Kraków, 2004, s. 73–83.
4. Juškevičiūtė, J.; Kurapka, E.; Malewski, H. 2003. Forensic Training in Lithuania: Problems and Tendencies. *Forensic Science International*. 2003, vol. 136/Suppl.1, p. 184–185.
5. Kurapka, E.; Malewski, H.; Juškevičiūtė, J. 2003. Conception of Legal Regulation of Forensic Science and the Practice of its Realization in Lithuania. *Forensic Science International*. 2003, vol. 136/Suppl.1, p. 333.
6. Kurapka, E.; Malewski, H. 2005. Kriminalistiklehre an Universitäten – Notwendigkeit, Realität oder Problem? *Kriminalistik. Unabhängige Zeitschrift für die kriminalistische Wissenschaft und Praxis*. 1/2005, s. 47–50.
7. Kurapka, E.; Malewski, H. 2006. *Analysis of the Lithuanian Law Enforcement Officials' Level of Knowledge in Criminalistics*. 4th European Academy of Forensic Science Conference: Final Programme and Abstracts. Helsinki, 2006, p. 244–245.
8. Kurapka, E.; Malewski, H. 2007. Kriminalistikos mokslas Lietuvoje: ateities išvalgos. *Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika. Mokslo darbų rinkinys*. Vilnius: MRU, 2007, p. 54–59.

EVALUATION OF DEMAND OF CRIMINALISTICS AND FORENSIC EXAMINATION KNOWLEDGE AND ITS PRACTICAL APPLICATION IN LITHUANIA

Egidijus Vidmantas Kurapka *

Hendryk Malevski **

Eglė Kazemikaitienė ***

Mykolas Romeris University

S u m m a r y

Evaluation (both real, subjective evaluation of “customer”) of knowledge level of criminalistics methods, measures and recommendations is one of the most important criminalistics science development trends as development of process of crime investigation and prevention.

We can hardly predicate, that importance of criminalistics and forensic science knowledge and its implement in crime investigation and prevention processes is an appreciable representative of justice, law enforcement, science, policy, media and others. But to admit importance of criminalistics and forensic examination a priori and to accomplish its methods and recommendations in everyday work then it demands additional attempts and time are different questions.

Continuing researches of finished in 2004 year scientific program “Dynamics, prognosis, trends of criminality and modern criminalistics conception in Lithuania” it was decided to evaluate practice level of practical criminalistics science knowledge accomplishment. Prolongation of such research is determined by changes of social life, and both by its influence on criminality dynamics and structural changes and essential changes of law. Enforcement of new criminal codes in 2003 year raise a lot of problems, both for criminalistics that should properly react, by sentence of Hans Gross, on new reality of criminal law.

During research 639 questionnaires were processed. Respondents represented institutions of pre-trial investigation (and police), prosecution, experts’ institutions, courts, advocacy and others. Nevertheless, we didn’t reach equivalent distribution of respondents by profession because of unequal activity of employees of different institutions.

This research represents some aspects describing analysis of criminalistics and forensic examination knowledge level’s evaluation, evaluation of practical work condition and subjective evaluation of it.

Results of our research show that practical servants quite good evaluate their practical skills of criminalistic. But also admit that it is necessary to reinforce the improvement of skills and teaching of criminal justice, criminalistic and forensic examination’s disciplines. Most of respondents pointed at such causes of ineffective work of law enforcement and police officers in crimes’ investigation field: weak knowledge of law, criminalistic and forensic examination, problems with application of criminalistic recommendation, poor usage of opportunities of expert institutions.

Results of research are very important for improvement of criminalistic skills of practical servants. These officers should be properly informed about newest researches of criminalistic and forensic examination science. So, it is very important to encourage the scope of practical servants of criminalistic knowledge and their interest of news and achievements of criminalistic and forensic science.

Scientists of Criminalistic Department of Mykolas Romeris University and Lithuanian Association of Criminalists constantly inform practical servants of law enforcement institutions about their scientific researches, invite practitioners to scientific conferences and encourage universal cooperation of scientists and practitioners.

Keywords: criminalistics, forensic examination, special knowledge, specialist, interview.

* Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Criminalistics Department, Professor.

** Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Criminalistics Department, Professor.

*** Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Criminalistics Department, Assoc. Prof. Dr.